

ВІДГУК

офіційного опонента

доцента кафедри обліку і аудиту

Національного університету водного господарства та природокористування,
кандидата економічних наук, доцента **ДОРОШЕНКО Олени Олександрівни**

на дисертацію **СТІЧКАРЯ Івана Олександровича**

на тему: **«Облік і аналіз в управлінні товарними запасами»**,

подану на здобуття ступеня доктора філософії

зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Управління сучасним торговельним підприємством дедалі більше набуває характеру діяльності в умовах невизначеності. Збройна агресія проти України спричинила накладання цілої низки ризиків – від фізичного руйнування логістичної інфраструктури та вимушеної релокації складських і торговельних об'єктів до розривів у ланцюгах постачання й непрогнозованих зрушень у структурі споживчого попиту. Товарні запаси, які акумулюють значну частку оборотного капіталу торговельного підприємства, опиняються в епіцентрі цих ризиків: саме від їх наявності, структури та швидкості обороту залежить, чи збереже підприємство безперервність реалізаційного процесу й фінансову стійкість.

Реагувати на такі виклики традиційними обліковими засобами складно. Облік і аналіз товарів на багатьох підприємствах торгівлі підпорядковані передусім вимогам фінансового та податкового законодавства, унаслідок чого облікова інформація слабо пристосована до потреб оперативного управління. Фрагментарність даних, недостатня інтегрованість облікових, складських, логістичних та аналітичних систем, брак аналітичної деталізації в управлінській звітності й переважно ретроспективний характер аналізу не дають змоги вчасно ідентифікувати ризикові зони та ухвалювати випереджувальні рішення щодо поповнення, структурної оптимізації й контролю запасів. За умов прискореного товароруку, омніканальних форматів збуту та нестабільного постачання ціна таких управлінських затримок суттєво зростає.

Водночас цифрова трансформація управління підприємством відкриває нові можливості для вирішення цієї проблеми. Електронний документообіг, облікові, складські, торговельні та аналітичні інформаційні системи, автоматизовані засоби контролю й аналітичного моніторингу створюють технологічне підґрунтя для побудови цілісної обліково-аналітичної системи, здатної забезпечувати достовірність облікових даних, безперервне спостереження за товарорухом і своєчасне формування інформації для управлінських рішень. Реалізація цих можливостей потребує відповідного організаційного та методичного забезпечення, розроблення якого й становить наукове завдання дисертації.

З огляду на зазначене тема дослідження є актуальною та практично значущою. Робота спрямована на розвиток теоретико-методичних положень і вироблення практичних рекомендацій з удосконалення обліку, внутрішнього контролю, звітності та аналізу товарних запасів у системі управління підприємством, причому автор послідовно враховує специфіку функціонування торговельних підприємств за умов воєнної нестабільності, цифровізації та омніканальних перетворень.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації. Дисертація має чітку внутрішню логіку: від теоретичного осмислення сутності товарних запасів автор послідовно переходить до організаційно-методичних питань обліку й контролю, а далі – до аналітичного інструментарію та його апробації. Така побудова підпорядкована визначеним меті й завданням, а сформульовані висновки й рекомендації безпосередньо впливають зі змісту відповідних розділів, що засвідчує системність підходу здобувача.

Особливої уваги, з погляду управління ризиками, заслуговує положення, обґрунтоване в дисертації уперше – архітектурна модель цифрового контуру контролю товарних запасів у системі обліково-аналітичного забезпечення підприємств торгівлі. Модель поєднує безперервний цифровий моніторинг, контроль нетипових операцій і ризик-орієнтоване управлінське реагування, а разом із обґрунтованими автором організаційними положеннями щодо раціонального розподілу функціональних завдань між цифровими системами та персоналом формує підґрунтя облікових масивів у системі економічної безпеки та оптимізації оборотного капіталу суб'єктів господарювання (розділ 2, п. 2.1, с. 85–87; п. 2.4, с. 145–150). Принциповим є те, що контроль тут розглядається не як періодична процедура, а як безперервний процес, вбудований у товарорух.

Прикладну цінність для управління в умовах невизначеності становить удосконалена автором система інформаційного забезпечення управління товарними запасами: рекомендації щодо формування управлінської звітності, пристосованої до запитів менеджерів різних рівнів управління, побудовано з прямим урахуванням логістичних ризиків, можливих втрат та умов воєнного стану (розділ 2, п. 2.4, с. 126–150). Логічним доповненням є удосконалена система показників аналізу товарних запасів, у якій традиційні індикатори оборотності й рентабельності доповнено показниками сервісного рівня, точності облікових даних і ризик-орієнтованого аналізу з урахуванням сучасних концепцій ризик-менеджменту, прогнозного моделювання та оцінювання капіталізації витрат на утримання запасів (розділ 3, п. 3.2, с. 177–205).

Подальшого розвитку набули положення щодо впливу організаційно-технологічних особливостей торговельної діяльності, цифровізації, омніканальності та високої інтенсивності товароруху на архітектуру обліку й аналізу товарних запасів, що дало змогу формалізувати

облікові параметри ризиків втрати товарних ресурсів та пристосувати методичний інструментарій контролю до специфіки сучасних каналів збуту (розділ 1, п. 1.3, с. 49–65). Автором також удосконалено методичні підходи до фінансового обліку товарних запасів у мережевій торгівлі та підходи до внутрішнього контролю й інвентаризації у цифровому середовищі (розділ 2, п. 2.2, с. 95–105; п. 2.3, с. 105–126).

Обґрунтованість викладених положень забезпечено застосуванням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів – аналізу й синтезу, індукції та дедукції, порівняння, групування, системного аналізу, економіко-статистичних, аналітичних та економіко-математичних методів. Достовірність результатів підкріплено широкою інформаційною базою, що охоплює праці вітчизняних і зарубіжних учених, нормативно-правові акти України у сфері бухгалтерського обліку та фінансової звітності, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку і МСФЗ, офіційну статистику, аналітичні матеріали державних та міжнародних інституцій і практичні матеріали торговельних підприємств. Апробація результатів на науково-практичних конференціях та їх упровадження в діяльність підприємств торгівлі додатково засвідчують прикладну спрямованість роботи.

Отже, наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертації Січкаря Івана Олександровича, є достатньо обґрунтованими й достовірними, містять елементи наукової новизни та зорієнтовані на вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління товарними запасами за умов цифровізації, омніканальності й воєнної нестабільності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до науково-дослідної роботи Національного університету біоресурсів і природокористування України за темою «Розробка інформаційно-аналітичної системи управління результативністю діяльності підприємств» (державний реєстраційний номер 0124U002537). У межах зазначеної наукової теми в роботі зосереджено увагу на проблемах обліково-аналітичного забезпечення управління товарними запасами підприємств торгівлі. Зокрема, автором розвинуто теоретико-методичні підходи до організації бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю та аналізу товарних запасів, обґрунтовано напрями вдосконалення управлінської звітності щодо товарних операцій, а також досліджено можливості використання сучасних інформаційних систем і автоматизованих інструментів контролю для підвищення ефективності управління товарними запасами в умовах цифровізації, омніканальності та воєнної нестабільності.

Практичне значення та впровадження результатів дослідження. Отримані у дисертації результати доведені до рівня конкретних методичних підходів і практичних рекомендацій, які можуть використовуватися у діяльності підприємств торгівлі, торговельних мереж, суб'єктів господарювання з розвиненою системою складського обліку, а також

у навчальному процесі закладів вищої освіти. Запропоновані рішення спрямовані на підвищення достовірності облікових даних, ефективності внутрішнього контролю, якості аналітичного забезпечення управління товарними запасами та оперативності прийняття управлінських рішень в умовах цифровізації та воєнних ризиків.

Практична цінність результатів дослідження підтверджується їх впровадженням у діяльність підприємств торгівлі. Зокрема, у ПП «ПАТАР» використано рекомендації щодо впровадження моделі цифрового контуру контролю товарних запасів, механізмів автоматизованого виявлення аномалій товароруху та організаційних положень щодо розподілу функцій між цифровими системами та персоналом при організації внутрішнього контролю товарних операцій. Запропоновані підходи сприяли посиленню контролю достовірності облікових даних, підвищенню оперативності реагування на критичні відхилення та зниженню ризиків виникнення пересортиці, дефіциту й від'ємних залишків товарів (довідка № 42 від 13.04.2026 р.).

Результати дослідження також знайшли практичне застосування у діяльності:

– ТОВ «АЛІЯ», де використано рекомендації щодо формування системи аналітичних показників управління товарними запасами, зокрема показників оборотності, сервісного рівня, рентабельності запасів, структури товарних ресурсів та ризик-орієнтованого аналізу товарних запасів (довідка № 451 від 10.05.2026 р.);

– ТОВ «КОМФОРТ УКРАЇНА», у якому впроваджено елементи адаптивної управлінської звітності щодо товарних запасів, рекомендації з формування страхових запасів, оцінювання логістичних ризиків та управління товарними ресурсами в умовах нестабільності постачання і високої мінливості попиту (довідка № 24/292 від 17.10.2024 р.);

– ТОВ «ШПАКІВСЬКИЙ АВТОРЕМОНТНИЙ ЗАВОД», де впроваджено практичні рекомендації щодо удосконалення процедур інвентаризації товарних запасів на основі ризик-орієнтованого підходу, застосування цифрового аудиторського сліду та контролю ризикових операцій (довідка № 21 від 15.05.2026 р.);

– ТОВ «ШПАКІВСЬКИЙ РЕДУКТОРНИЙ ЗАВОД», де використано рекомендації щодо формування цифрового контуру управління запасами завдяки інтеграції облікової, складської та аналітичної інформації в єдине інформаційне середовище підприємства (довідка № 31 від 22.05.2026 р.);

– ТДВ «СТЕПАНЬАГРОПРОМСЕРВІС», де застосовано результати дослідження в частині удосконалення аналітичного обліку запасів за допомогою їх деталізації за місцями зберігання, партіями та центрами відповідальності (довідка № 12 від 27.04.2026 р.).

Практичне використання запропонованих рекомендацій дозволило покращити інформаційне забезпечення управління товарними потоками, посилити внутрішній контроль та підвищити адаптивність підприємств до кризових явищ і змін ринкового середовища.

Результати дисертації використовуються Національним університетом біоресурсів і природокористування України в освітньому процесі при викладанні дисциплін «Проектний аналіз» для студентів ОС «Бакалавр» із спеціальності 076 «Підприємництво та біржова торгівля» та «Історія економіки, обліку та аналізу» для студентів ОС «Бакалавр» зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування».

Зокрема, у межах освітнього процесу використовуються положення дисертації щодо економічної сутності та функціонального призначення товарних запасів, методичних підходів до їх аналізу, а також інструментарію оцінювання ефективності управління оборотними активами підприємства. Запропоновані автором теоретико-методичні рішення застосовуються під час розгляду питань аналізу руху, структури, оборотності та результативності використання товарних запасів, формування аналітичної інформації для прийняття управлінських рішень та оцінювання фінансових результатів діяльності підприємств.

Повнота викладення основних наукових результатів в опублікованих працях. Основні результати дослідження знайшли всебічне відображення у публікаціях автора. Здобувачем опубліковано 12 наукових праць, з яких 5 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 7 тез наукових доповідей, представлених на вітчизняних та міжнародних науково-практичних конференціях. Сукупність цих публікацій забезпечує належне розкриття ключових положень дисертації та відповідає чинним вимогам щодо оприлюднення результатів досліджень на здобуття ступеня доктора філософії.

Дискусійні положення та зауваження по роботі. Позитивно характеризуючи дисертацію Січкаря Івана Олександровича, вважаємо за необхідне висловити окремі зауваження та дискусійні положення, які мають переважно рекомендаційний характер:

1. Запропонована автором модель цифрового контуру контролю та управлінської звітності передбачає інтеграцію облікових, складських і аналітичних інформаційних систем в єдине інформаційне середовище. Водночас у роботі майже не розглянуто питання кібербезпеки та захисту облікових даних у межах такого цифрового контуру. З огляду на зростання ризиків несанкціонованого доступу, спотворення та втрати інформації в умовах цифровізації, доцільним було б доповнити дослідження положеннями щодо забезпечення інформаційної безпеки та розмежування прав доступу до облікових масивів товарних запасів (розділ 2, п. 2.3, с. 105–125).

2. Дисертантом ґрунтовно опрацьовано питання управління логістичними ризиками та ризиками дефіциту товарних запасів в умовах воєнної нестабільності. Водночас, за наявності ґрунтового аналітичного апарату в інших частинах роботи, оцінка саме логістичних ризиків має переважно якісний, описовий характер. Доцільним було б посилити

методичний інструментарій кількісними підходами до оцінювання ризиків – зокрема через показники ймовірності настання ризикових подій та розміру можливих втрат, що дало б змогу перейти від якісної ідентифікації ризиків до їх вимірювання й порівняння (розділ 2, п. 2.4, с. 126–151; розділ 3, с. 152–205).

3. Автор обґрунтовано розглядає омніканальність як одну з ключових особливостей сучасної торгівлі, що впливає на облік і аналіз товарних запасів. Проте в роботі недостатньо розкрито взаємодію облікової системи товарних запасів із платіжними та фінансово-технологічними (FinTech) сервісами, які супроводжують реалізацію товарів через різні канали збуту. Уточнення механізму узгодження даних про рух запасів із даними про розрахунки за різними каналами продажу підвищило б цілісність запропонованої обліково-аналітичної моделі (розділ 1, п. 1.3, с. 49–67; розділ 2, с. 68–151).

4. Позитивно оцінюючи запропонований резильєнтний дашборд та систему показників стійкості ланцюга постачання, слід зазначити, що в роботі недостатньо формалізовано критерії прийняття управлінських рішень на підставі індикаторів цього дашборду. Зокрема, потребує уточнення питання про те, за яких саме значень показників (рівня дефіциту, часу відновлення поставок, стабільності постачання) має вступати в силу відповідне управлінське реагування. Формалізація таких вирішальних правил підвищила б практичну придатність запропонованого інструменту в умовах невизначеності (розділ 2, п. 2.4, с. 126–151).

5. У дисертації обґрунтовано доцільність адаптації облікової політики та внутрішніх регламентів підприємства до умов цифрового контролю товарних запасів. Водночас, поза увагою автора залишилося питання оцінки економічної ефективності впровадження запропонованих цифрових рішень – співвідношення витрат на їх впровадження та очікуваного економічного ефекту. Доповнення роботи відповідними підходами до оцінювання дало б змогу обґрунтувати доцільність цифрової трансформації обліково-аналітичних процесів для підприємств із різним рівнем фінансових можливостей (розділ 3, с. 152–205).

Висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, мають дискусійний характер та можуть бути враховані автором у подальшій науковій діяльності.

Загальний висновок. Дисертація Січкаря Івана Олександровича на тему: «Облік і аналіз в управлінні товарними запасами» є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне наукове завдання, що полягає в розвитку теоретико-методичних положень та обґрунтуванні практичних рекомендацій з удосконалення обліку, аналізу й інформаційного забезпечення управління товарними запасами підприємств торгівлі в умовах цифровізації, омніканальності та воєнної нестабільності. Здобуті автором

результати позначені науковою новизною, достатньою обґрунтованістю, логічною стрункістю викладу та практичною значущістю для підприємств торговельної галузі.

За своїм змістом робота відповідає визначеній меті та поставленим завданням дослідження. Сформульовані наукові положення, висновки й рекомендації є переконливо аргументованими, узгодженими між собою та належним чином висвітленими в публікаціях автора. Дисертацію виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності, а рівень її наукового опрацювання відповідає чинним вимогам до дисертацій з бухгалтерського обліку, економічного аналізу та обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством.

За змістом, структурою та оформленням дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 року (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), а також Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року (зі змінами), а її автор Січкарь Іван Олександрович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

**Офіційний опонент доцент кафедри обліку і аудиту Національного університету водного господарства та природокористування, кандидат економічних наук, доцент
Олена ДОРОШЕНКО**